

บทที่ ๘

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการใช้สัตว์ทดลอง

๘.๑ ปัญหาการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่ใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลองทางการแพทย์ ในปี ค.ศ. ๑๘๖๗ ช่วงแรกก็มีการประท้วงจากประชาชนผู้ไม่เห็นด้วยกับการจับสัตว์มาทดลองโดยน้ำมือของมนุษย์ และยิ่งในช่วงแรก ๆ นั้นเป็นการทดลองสัตว์โดยไม่มีการฉีดยาสลบ ในช่วงแรกก็มีนักวิทยาศาสตร์พยายามให้รัฐออกกฎหมายการควบคุมการทดลองสัตว์ แต่ไม่เป็นผล ต่อมาก็ประสบผลสำเร็จในปี ค.ศ. ๑๙๘๖ เมื่อรัฐบาลอังกฤษมีการประกาศใช้ Animals Scien Tiffo Procedures ซึ่งเป็นมาตรการในการควบคุมการทดลองสัตว์ ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และถือว่าเป็นแบบแม่บทแห่งกฎว่าด้วยการทดลองสัตว์และจรรยาบรรณในยุคปัจจุบัน กฎดังกล่าวก็ได้ขยายออกไปมากมายในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแคนาดา อิสราเอล ... ตลอดถึง ประเทศไทย

ในประเทศไทยเริ่มมีการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลองทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยได้เริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยมหิดล คณะที่รับไปดำเนินการคือคณะวิทยาศาสตร์ ต่อจากนั้นก็ได้มีการขยายออกไปสู่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สัตว์ส่วนใหญ่ที่นำมาทดลองนั้นจะเป็น สัตว์เล็ก ๆ เป็นส่วนมาก เช่น หนูตะเภา หนูแรท หนูเม้าส์ กระต่าย ลิง สุนัข แมว เป็นต้น สาเหตุที่นำสัตว์เล็ก ๆ มาเป็นเครื่องทดลองนั้น คือ

๑. สะดวกในการใช้ประโยชน์ คือ การที่จะนำสัตว์ไปทดลองในที่ต่าง ๆ ได้สะดวก จับง่ายไม่เป็นอันตราย และเคลื่อนย้ายไปมาสะดวกมากกว่าการทดลองในสัตว์ใหญ่ ๆ

๒. เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการใช้สัตว์นั้น ๆ โดยเฉพาะหนูและกระต่าย จนมีคนชอบพูดล้อเลียนกันว่า “ เป็นหนูทดลองยา ” ด้านราคาในการซื้อเพื่อนำมาทดลองนั้นก็ไม่แพงจนเกินไป และก็ยังหาได้ง่ายในท้องตลาด

ดังนั้น ปัญหาในการนำสัตว์มาทดลองเพื่อผลทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์นั้น เป้าหมายก็เพื่อเป็นค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อันมีผลต่อการรักษาโรคต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยอาศัยสัตว์เป็นเครื่องทดลองยาชนิดใหม่ ๆ เช่น การฉีดพิษงูเข้าไปในม้าเพื่อการผลิตเซรุ่มแก้พิษงู เป็นต้น การ นำสัตว์มาทดลอง ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายรองรับให้สามารถกระทำได้ แต่โดยจิตสำนึกทางศีลธรรมจริยธรรม และคุณธรรมของมนุษย์นั้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะมองข้ามไป ซึ่งปัญหาก็อยู่ที่การมองว่าการทำเช่นนั้นถูกต้อง สมควรหรือไม่ นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ อาจจะไม่มองไปในมุมหนึ่ง แต่นักการศาสนาหรือประชาชนอาจจะมอง สักมุมหนึ่ง โดยเฉพาะองค์กรที่มีหน้าที่คุ้มครองสัตว์ป่า การนำสัตว์มาทดลองจึงต้องมีการกระทำอย่างรัดกุม

๘.๒ สาเหตุในการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง

สาเหตุที่นำสัตว์มาเป็นเครื่องมือในการทดลองนั้น เพื่อผลประโยชน์ ๒ ประการคือ ทางทางการแพทย์ และทางวิทยาศาสตร์ ทางทางการแพทย์เป็นการค้นคว้าศึกษาการรักษาโรคต่าง ๆ โดยอาศัยสัตว์เป็นเครื่อง ทดลองหาบทสรุป เพราะการทดลองนิยมใช้กับสัตว์เป็นหลัก ซึ่งก็มีบ้างที่ใช้คนเป็นเครื่องทดลองบ้าง ซึ่งผู้ถูก ทดลองมีความสมัครใจ เช่น การทดลองยาตัวใหม่เพื่อรักษาโรคเอดส์กับอาสาสมัคร เป็นต้น ดังนั้น สาเหตุ หลัก ๆ ที่นำสัตว์มาทดลองนั้น ประมวลได้ดังนี้

๑. เพื่อนำไปใช้ในการทดลองทางเภสัชวิทยา เช่น ศึกษาการดูดซึมของยาชนิดต่าง ๆ การตรวจหา สารที่ทำให้เกิดการไข้ ฯลฯ นอกจากนั้นยังนำไปใช้ในด้านวิทยานุภูมิคุ้มกัน เช่น เป็นตัวผลิตภูมิคุ้มกันต่อสาร ต่าง ๆ หรือ เชื้อไวรัสบางชนิด

๒. เพื่อหาคุณสมบัติที่เหมาะสมในการทดลองเกี่ยวกับมะเร็งและสารก่อให้เกิดมะเร็ง
๓. เพื่อหาคุณสมบัติที่เหมาะสมกับมนุษย์และสัตว์ในการนำไปใช้ในอนาคต
ดังนั้น จะเห็นว่าที่กล่าวมาล้วนแต่เกี่ยวเนื่องกับการผลิตตัวยาใหม่ ๆ เพื่อนำมารักษาโรคร้ายไข้เจ็บ ของมนุษย์ (รวมถึงสัตว์ด้วย) ทั้งนี้ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงก็คือแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ เมื่อเป็นเช่นนี้ คุณธรรมหรือจรรยาบรรณของบุคคลผู้ทำการทดลองจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง

จรรยาบรรณในการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง

จรรยาบรรณของบุคคลผู้เกี่ยวข้องในการนำสัตว์ไปเป็นเครื่องทดลองจึงมีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เป็นการป้องกันเพื่อไม่ทำผิดพลาดหรือกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งสัตว์ที่ถูกทดลองจะต้องได้รับความทุกข์ทรมานอย่างยิ่งต่อการกระทำนี้ จรรยาบรรณจำนวน ๙ ข้อ จึงเป็นมาตรการควบคุมกำหนดให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ดังนี้

๑. สัตว์จะถูกนำมาใช้ในการทดลองก็ต่อเมื่อได้มีการพิจารณากันอย่างถี่ถ้วนถึงประโยชน์ที่จะมี ต่อสุขภาพของมนุษย์และสัตว์

๒. ต้องมีการเลือกชนิดของสัตว์ให้เหมาะสม มีคุณสมบัติคุณภาพ และจำนวนต่ำที่สุด ที่จะให้ ผลการทดลองเป็นที่ยอมรับได้ในวงการวิทยาศาสตร์

๓. ผู้ใช้สัตว์และผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับสัตว์ทดลองต้องไม่ลืมที่จะปฏิบัติต่อสัตว์ในลักษณะที่สัตว์เป็นสิ่งที่มีชีวิต มีความรู้สึกตอบสนองต่อสิ่งรอบตัว การเลี้ยงดูตลอดจนการใช้สัตว์ทดลองจะต้องมีหลักจรรยาบรรณ ทั้งความกตัญญู ความเจ็บปวดและความไม่สบายใจแก่สัตว์น้อยที่สุด

๔. ผู้ใช้สัตว์ทดลองต้องยอมรับว่า วิธีการที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดกับมนุษย์ สามารถสร้างความเจ็บปวดให้แก่สัตว์ชนิดอื่นได้เช่นเดียวกัน

๕. การปฏิบัติต่าง ๆ กับสัตว์ที่สร้างความเจ็บปวดต้องใช้ยาบรรเทาความเจ็บปวดหรือยาสลบที่ เป็นที่ยอมรับในวงการสัตวแพทย์กรณีที่มีการผ่าตัดต้องวางยาสลบเสมอไป

๖. ควรมีผู้รับผิดชอบที่มีความสามารถตัดสินใจได้ในกรณีที่ใช้สัตว์ทดลองอ้างความจำเป็นไม่สามารถจะปฏิบัติตามข้อ ๕ ได้ และไม่ควรปล่อยการตัดสินใจไม่ใช้ยาสลบไว้ในความรับผิดชอบของผู้ใช้สัตว์ทดลองแต่ผู้เดียว

๗. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง หรือเมื่อเกิดความจำเป็นระหว่างการทดลอง สัตว์เกิดเจ็บป่วยหรือได้ รับประทานเจ็บจนไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องจัดการให้สัตว์ตายอย่างสงบ

๘. สัตว์ที่ใช้งานวิจัยต้องได้รับการดูแลเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด ภายใต้การควบคุมดูแลของสัตวแพทย์ที่มีประสบการณ์ ทางด้านสัตว์ทดลอง

๙. ผู้อำนวยการสถาบันหรือหัวหน้าภาควิชาที่ใช้สัตว์ทดลอง ต้องรับผิดชอบให้ผู้ที่มีคุณสมบัติสามารถปฏิบัติกรกับสัตว์ทดลองได้เท่านั้น ปฏิบัติการกับสัตว์ทดลอง สถาบันหรือภาควิชาต้องเปิดโอกาสให้ มี

การอบรมมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจถึงมนุษยธรรมและวิธีการที่ถูกต้องในการปฏิบัติกับสัตว์ทดลองที่อยู่ในความควบคุมดูแล

นอกจากนั้นข้อปลีกย่อยที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจระดับชาติควรเอาใจใส่ต่อการนำสัตว์มาทดลอง และสามารถดำเนินการให้ได้ประโยชน์สูงสุด ดังนี้

- การจัดหาสัตว์เพื่อใช้ในการทดลอง
- การขนส่งสัตว์เพื่อใช้ในการทดลอง
- การจัดอาคารสถานที่สำหรับเลี้ยงสัตว์
- สภาพสิ่งแวดล้อม
- การดูแลและรักษาสัตว์
- การทำบันทึกประวัติสัตว์ที่นำมาทดลอง¹

๘.๓ ทศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง

มนุษย์และสัตว์โลกทุกชนิดที่อาศัยอยู่ร่วมกันบนโลกนี้ มีลักษณะอย่างหนึ่งที่ตรงกันซึ่งถือว่าเป็นธรรมชาติของสรรพสัตว์อย่างแท้จริงนั่นก็คือ การรักสุขเกลียดทุกข์ กลัวความตายเป็นที่สุด ธรรมชาติดั้งเดิมนี้อย่างติดตัวมนุษย์และสรรพสัตว์อยู่ตลอดเวลาไม่ว่ากาลไหน ๆ ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปเป็นอื่น แม้ว่าโลกนี้จะมีความจริงไปมากเท่าไรก็ตาม ความรู้สึกนึกคิด ๆ ที่ฝังอยู่ในใจก็คือความกลัวตาย สรรพสิ่งที่มนุษย์เป็นเจ้าของไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินต่าง ๆ ล้วนไม่มีค่าอะไรทั้งสิ้นเมื่อความตายเข้ามาถึง ทุกคนสามารถสละสิ่งของต่าง ๆ เหล่านั้นได้ เพื่อให้ตนเองมีชีวิตรอดอยู่ต่อไป นอกจากนั้น การที่มนุษย์ต้องการความสุขความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วยการเบียดเบียนสัตว์อื่นนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง ดังพุทธพจน์ที่ว่า

นรชนพึงสละทรัพย์เพราะเหตุแห่งอภัยอันตรายประเสริฐ เมื่อจะรักษาชีวิตไว้ พึงสละอภัยเมื่อระลึกถึงธรรม พึงสละทั้งอภัย ทั้งทรัพย์และแม้ชีวิตทั้งหมด²

ภิกษุทำตนให้เป็นอุปมาว่าสัตว์ทั้งปวงย่อมสะดุ้งต่ออาชญา สัตว์ทั้งปวงย่อมกลัวต่อความตาย แล้วไม่พึงฆ่าเอง ไม่พึงใช้ผู้อื่นให้ฆ่า ภิกษุทำตนให้เป็นอุปมาว่าสัตว์ทั้งปวง ย่อมสะดุ้งต่ออาชญา ชีวิตเป็นที่รักของสัตว์ทั้งปวง แล้วไม่พึงฆ่าเองไม่พึงใช้ผู้อื่นให้ฆ่า ผู้ใดแสวงหาความสุขเพื่อ

¹ ชำนะ พาชื่อ, จริยศาสตร์ประยุกต์, หน้า ๘๖.

² ขุ.ชา. ๒๘/๓๘๒/๑๐๖.

ตนยอมเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายผู้ใคร่ความสุขด้วยอาชญา ผู้นั้น ย่อมไม่ได้ความสุขในโลกหน้า ผู้ใดแสวงหาความสุขเพื่อตน ย่อมไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายผู้ใคร่ความสุขด้วยอาชญา ผู้นั้นย่อมได้ความสุขในโลกหน้า³

ผู้ใดแสวงหาความสุขเพื่อตน ย่อมเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ผู้ใคร่ความสุขด้วย ท่อนไม้ ผู้นั้นย่อมไม่ได้ความสุขในโลกหน้า ผู้ใดแสวงหาความสุขเพื่อตน ย่อมไม่เบียดเบียนสัตว์ ทั้งหลายผู้ใคร่ความสุขด้วยท่อนไม้ ผู้นั้นย่อมได้ความสุขในโลกหน้า⁴

ผู้ใดปรารถนาความสุขเพื่อตน ด้วยการเข้าไปตั้งความทุกข์ไว้ในผู้อื่นผู้นั้นระคนแล้วด้วยความเกี่ยวข้องด้วยเวร ย่อมไม่พ้นไปจากเวร⁵

พุทธพจน์ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องอยู่กับสัตว์ประเภทอื่น ๆ การเบียดเบียนไม่ว่าจะเป็นไปในวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงปรารถนาของ สัตว์อื่นหรือคนอื่น ๆ เพราะว่าการเบียดเบียน การฆ่าการทำลายชีวิตของคนอื่นเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นบาป นี้เป็น หลักทางศีลธรรมที่ไม่สามารถจะปฏิเสธได้ การเบียดเบียนสัตว์อื่น (ในกรณีจับสัตว์มาทดลองก็อยู่ในประเด็นเดียวกันนี้ แม้ว่าจะมีจรรยาบรรณเกี่ยวกับข้อปฏิบัติต่อสัตว์เหล่านี้คืออย่างไรก็ตาม คงไม่มีใครหรือสัตว์ชนิดใด ยินดีในการที่จะถูกประหาร ถูกเบียดเบียนแม้ว่าจะได้รับการปฏิบัติอย่างดี) แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การเบียดเบียนในลักษณะของนักบวช และการเบียดเบียนของฆราวาส

๘.๔ การเบียดเบียนสัตว์ของนักบวช

นักบวชในพระพุทธศาสนามีศีลอันเป็นข้อห้ามที่เป็นข้อหลีกเลี่ยงไม่ได้พึงกระทำตามลำดับ คือ สามเณรมีศีล ๑๐ ข้อ พระภิกษุมีศีล ๒๒๗ ข้อ มีสิกขาบทหลายข้อที่ห้ามมิให้นักบวชทำการเบียดเบียนสัตว์ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ ก็ตาม เพราะชื่อว่าสมณะผู้สงบการเบียดเบียนการฆ่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง “ผู้ทำร้ายผู้อื่น ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย”⁶ ศีลของสามเณรศีลข้อที่หนึ่งปาณาติปาตา เวรมณี ฯ เว้นจากการทำสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป⁷ สามเณรรูปใดกระทำล่วงละเมิด ถือว่าขาดจากความเป็นสามเณรทันที การปฏิบัติตามก็คือการหลีกเลี่ยงจากการทำปาณาติบาตนั้น เป็นข้อห้ามที่เด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น ส่วนศีลของพระภิกษุนั้นที่เกี่ยวกับข้อห้ามมิให้ทำการเบียดเบียนสัตว์หรือทำลายสัตว์นั้น (รวมถึงการทำร้ายมนุษย์ด้วย) ดังนี้

-ห้ามมิให้ฆ่ามนุษย์

³ วินย. ๕/๑๖๖/๒๑๑.

⁴ ขุ.ชา. ๒๘/๓๘๒/๒๒๑.

⁵ ขุ.ธ. ๒๕/๒๐/๒๕.

⁶ ที.ม. ๑๐/๕๔/๕๐.

⁷ วินย. ๔/๑๒๐/๑๖๒.

- ห้ามเอาน้ำที่มีตัวสัตว์รดหญ้าหรือดิน
- ห้ามฆ่าสัตว์
- ห้ามใช้น้ำมีตัวสัตว์
- ห้ามทำร้ายร่างกายภิกษุ
- ห้ามเงื่อมมือจะทำร้ายภิกษุ
- ห้ามก่อความรำคาญแก่ภิกษุอื่น

ข้อห้ามในการเบียดเบียนสัตว์ในพุทธศาสนานั้น มีความละเอียดมากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงมีต่อสัตว์โลกและทรงแนะนำให้สาวกของพระองค์หลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้เสีย เพราะมีแต่เกิดโทษฝ่ายเดียวไม่นำมาซึ่งความสุขแต่อย่างใด นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงแนะนำให้สาวกเพื่อแผ่ความดีงามทางจิตคือ ความเมตตาให้เกิดขึ้นต่อสรรพสัตว์ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ ไม่เลือกที่รัก เกลียดที่ชัง มองเห็นสรรพสัตว์คือเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมด สรรพสัตว์ทุกชนิดเกิดมาเพราะกรรมเป็นผู้แต่งให้ เป็นไป ดังนั้นการจงเวรการเบียดเบียนไม่ว่ากรณีใด ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำทั้งสิ้น ดังปรากฏอยู่ในพุทธพจน์เกี่ยวกับการแผ่เมตตาดังต่อไปนี้

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็ความประพฤติเรียบริ้อย คือ ความประพฤติธรรมทางกาย ๓ อย่าง เป็นไฉน? บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์เว้นขาดการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะวางศาสตราเสียแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู มีกรุณาหวังประโยชน์แก่อกุลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่⁸

ดูกรจุนทะ ก็ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะบุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักติฆ่าสัตว์ หยาบช้ำ มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มี ความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิต ^๑

เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยไม่เจาะจงว่า ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด ปาณะทั้งปวง ฯลฯ ภูตทั้งปวง บุคคลทั้งปวง ผู้ที่นับเนื่องด้วยอรรถภาพทั้งปวง จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกันไม่มีทุกข์ รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยไม่เจาะจงด้วยอาการ ๕ นี้ เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยเจาะจงด้วยอาการ ๗ เป็นไฉน เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยเจาะจงว่า ขอหญิงทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวรไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด ชายทั้งปวง ฯลฯ อารยชนทั้งปวง อารยชน ทั้งปวง เทวดาทั้งปวง มนุษย์ทั้งปวง วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ รักษาตนอยู่เป็นสุข

⁸ ม.ม. ๑๒/๔๘๕,๔๙๐/๔๖๐,๔๖๘.

⁹ อง.ทสก. ๒๔/๑๖๕,๑๘๙,๑๙๔/๒๘๑,๓๐๓,๓๑๑.

เกิด เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปโดยเจาะจงด้วยอาการ ๗ นี้ เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปสู่ทิศทั้งหลายด้วย
อาการ ๑๐ เป็นไฉน

เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปสู่ทิศทั้งหลายว่า ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศบูรพาจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่
เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศปัจฉิม ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศ
อุดร ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศทักษิณ ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศอาคเนย์ ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศพายัพ ขอสัตว์
ทั้งปวงในทิศอีสาน ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศหรดี ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศเบื้องล่าง ขอสัตว์ทั้งปวงในทิศ
เบื้องบน จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด ขอปาณะทั้งปวง ใน
ทิศบูรพา ฯลฯ ภูต บุคคล ผู้ที่นับเนื่องด้วยอรรถภาพหญิงทั้งปวง ชายทั้งปวง อารยชนทั้งปวง
อนารยชนทั้งปวง เทวดาทั้งปวง มนุษย์ทั้งปวง วินิปาติกสัตว์ทั้งปวง จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียด
เบียนไม่มีทุกข์ รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงในทิศปัจฉิม วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงใน
ทิศอุดร วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงในทิศทักษิณ วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงในทิศอาคเนย์ วินิปาติกสัตว์ทั้ง
ปวงในทิศพายัพ วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงในทิศอีสาน วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงในทิศหรดี วินิปาติกสัตว์ทั้ง
ปวงในทิศเบื้องล่าง วินิปาติกสัตว์ทั้งปวงในทิศเบื้องบน จงเป็นผู้ไม่มีเวรไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์
รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด เมตตาเจโตวิมุตติแผ่ไปสู่ทิศทั้งหลาย ด้วยอาการ ๑๐ นี้ เมตตาเจโตวิมุตติแผ่
ไปสู่สัตว์ทั้งปวงด้วยอาการ ๘ นี้ คือ ด้วยการเว้นความบีบคั้นไม่บีบคั้นสัตว์ทั้งปวง ๑ ด้วยเว้นการ
ฆ่า ไม่ฆ่าสัตว์ทั้งปวง ๑ ด้วยเว้นการทำให้เดือดร้อน ไม่ทำสัตว์ทั้งปวงให้เดือดร้อน ๑ ด้วยเว้น
ความย่ำยี ไม่ย่ำยีสัตว์ปวง ๑ ด้วยการเว้นการเบียดเบียน ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวง ๑ ขอสัตว์ทั้ง
ปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร อย่าได้มีเวร ๑ จงเป็นผู้มีสุข อย่ามีทุกข์ ๑ จงมีตนเป็นสุข อย่ามีตนเป็นทุกข์
๑ จิตชื่อว่าเมตตา เพราะรัก ชื่อว่าเจโต เพราะคิดถึงธรรมนั้น ชื่อว่า วิมุตติเพราะพ้นจากพยาบาท
และปริยฐานกิเลสทั้งปวง¹⁰

๘.๕ การเบียดเบียนสัตว์ของฆราวาส

ฆราวาสหรือคฤหัสถ์มีปกติรักษาศีล ๕ การรักษาศีล ๕ ของฆราวาสนั้นพระพุทธเจ้าไม่ได้มีพระ
ประสงค์ให้รักษาทุกคนหรือบังคับให้จำต้องรักษาแต่อย่างใด แต่หากเข้าไปที่ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน หรือ
ความผาสุกความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก ถึงแม้ว่าจะไม่มีการบังคับ แต่ก็ชี้ให้เห็นถึงอันตรายอัน จะเกิด
จากการละเมิดศีล ๕ เอาไว้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณและโทษอันเกิดมาจากการละเมิดศีลและประโยชน์ อันเกิดมา
จากรักษาศีล

ในบรรดาศีลทั้ง ๕ ข้อนั้น ข้อแรกก็คือ ปาณาติปาตา เวรมณี ห้ามไม่ให้ทำสัตว์ที่มีปาณาหรือมี
ลมปราณให้ชีวิตตกลงไป เป็นการแสดงออกถึงความเมตตาต่อสัตว์โลก ซึ่งต้องอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์ก็อาศัย

¹⁰ ขุ.ปฎิ. ๓๑/๕๗๕,๕๗๖/๓๖๑- ๓๖๒.

สัตว์ในการเป็นอยู่ และสัตว์ทุกชนิดก็อาศัยมนุษย์เพื่อการมีชีวิตอยู่รอดเช่นกัน เช่น มนุษย์มีโครงสร้างทางธรรมชาติที่จะต้องกินสัตว์เป็นอาหาร ซึ่งไม่มีทางเลือกเลยได้ มนุษย์อาศัยสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหารเพื่อให้ มนุษย์รักษาเผ่าพันธุ์ของตนเอาไว้ได้ ซึ่งการกินเนื้อสัตว์ไม่ถือว่าผิดปกติ ขณะเดียวกันสัตว์ทั้งหลายก็ต้องอาศัยมนุษย์เพราะถ้ามนุษย์ไม่ทำการรักษาป่าไม้ หรือรักษาเผ่าพันธุ์ของสัตว์บางชนิดที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปเอาไว้ สัตว์ทั้งหลายก็ไม่มีที่จะอาศัยต่อไป ในที่สุดก็จะสูญพันธุ์ไปในไม่ช้า ซึ่งเป็นสิ่งที่เราพบเห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ในทุกจังหวัดก็จะมีสวนสัตว์เอาไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้และประโยชน์ส่วนอื่น ๆ อีกมากมาย ในสมัยก่อนไม่มีสวนสัตว์อย่างที่เราพบเห็นในทุกวันนี้ เพราะอะไร ก็เพราะว่าป่าไม้กำลังถูกทำลายไป จึงจำเป็นต้องขนย้ายสัตว์มารวมกันเอาไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการรักษาชีวิตสัตว์ป่าเหล่านั้นเอาไว้ บางครั้งเราจะเห็นว่ามียางคน เช่น นายสืบ นาคะเสถียร ที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อให้ผืนป่าและสัตว์ต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ต่อไป

เมื่อมนุษย์มีมากขึ้นทุกวัน แต่ขณะเดียวกันประชากรของสัตว์ก็ลดน้อยลงไปทุกวัน จนต้องมีการ พังฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหารของมนุษย์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะป่าไม้ถูกทำลาย สัตว์ป่าไม่หลงเหลือเพียงพอที่จะนำมาเป็นอาหารได้ ช่วงแรก ๆ มนุษย์นำสัตว์มาเพื่อประกอบอาหารแต่ละวันเท่านั้น แต่ปัจจุบันนี้เมื่อเงินทองมีอำนาจหรืออำนาจในการใช้จ่ายมากขึ้น จึงจำเป็นต้องหันมานำสัตว์เหล่านั้นมาขายเพื่อเอาเงินตรากลายเป็นการทำธุรกิจค้าสัตว์ในที่สุด

จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่มนุษย์และสัตว์ในโลกนี้ได้พึ่งพาอาศัยกันมาตลอดเวลา แต่ในฐานะที่มนุษย์ คือผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จสูงสุดในการควบคุมสัตว์ทุกชนิดในโลกนี้เอาไว้ คุณธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาใช้ ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ที่อยู่ในการควบคุมของมนุษย์ มนุษย์จะทำอะไรกับสัตว์เหล่านั้นก็ต้องมีปัญญาคอยควบคุมอยู่เสมอ ไม่ใช่ทำตามอำเภอใจอีกต่อไป ธรรมชาติที่มนุษย์ทำลายบางอย่างอาจจะให้ผลตอบแทนต่อมนุษย์อย่างยุติธรรม เช่น พืชดิน ป่าไม้ อากาศ น้ำ เป็นต้น มนุษย์ทำลายพื้นดินโดยการนำดินออกไปขาย ขุดหน้าดินหรือทำเหมืองแร่ ในที่สุดธรรมชาติก็ได้ลงโทษมนุษย์อย่างเจ็บปวด จะเห็นได้เพื่อเร็ว ๆ นี้ ที่จังหวัดกาญจนบุรี คนไทยเชื้อสายมอญและกะเหรี่ยงกำลังประสบกับอันตรายอันเกิดมาจากน้ำเป็นพิษ ไม่สามารถนำมาดื่มกินได้ และก่อให้เกิดโรคมะเร็งเพราะนำอันเกิดมาจากการทำเหมืองแร่ที่มีสารหนูปนเปื้อน อยู่ซึ่งรัฐบาลและเอกชนกำลังหาทางแก้ไขกันอยู่

ด้านป่าไม้ มนุษย์ทำลายป่าไม้ทั้งทางตรงและทางอ้อมทางตรงก็คือ ตัดไม้มาขายและนำมาเผา ถ่านทำโรงเลื่อย ทางอ้อมก็คือ การเผาป่าเพื่อหาของป่า หรือเผาเพื่อความสนุกสนานหรือเผาเพื่อต้องการให้ป่า ไม้เตียนโล่งมีการเผาป่าเพื่อทำไร่ เป็นต้น ผลอันเกิดมาจากการตัดไม้ทำลายป่านั้น แสดงผลให้มนุษย์ได้ปรากฏทันทีแทบทุกประเทศในโลกนี้ โดยเฉพาะประเทศไทยเกิดเหตุการณ์พายุเกย์เข้ามาประเทศไทย น้ำป่าไหลป่า พร้อมท่อนซุงเป็นพัน ๆ ท่อน เข้าท่วมบ้านเรือนราษฎรที่อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช นับเป็นอุทกภัย ครั้งร้ายแรงสุดค่าเสียหายประเมินแทบไม่ได้ บางครอบครัวถึงกับหายไปจากโลกก็มี คนได้รับความลำบากมาก

สุขภาพจิตก็เสื่อมลง หรือ ที่อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ก็เกิดกรณีเดียวกัน สรุปลักษณะมาจากสาเหตุการทำลายป่าไม้ทั้งนั้น

ด้านอากาศ อากาศในเมืองใหญ่ ๆ ทั่วโลกเริ่มมีปัญหาออกซิเจนน้อยลง คาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้น คาร์บอนมอนอกไซด์หรือควันขาวอันเกิดจากการเผาไหม้ของเครื่องยนต์ก็มากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังแก้ไขกันไม่ได้ อย่างเต็มที่

ด้านน้ำ ก็เช่นนั้น คนมากขึ้นการอุปโภคบริโภคน้ำก็มากขึ้นน้ำในแม่น้ำลำคลองใช้ดื่มกินไม่ได้ เพราะมีสารพิษมากมาย น้ำเน่าเสีย มนุษย์ต้องซื้อน้ำกิน ความลำบากก็ตามมา

ที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างที่ดีที่จะชี้ให้เห็นว่าการที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติบางอย่าง ผลอันเกิดมาจากการทำลายนั้น กระทบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในช่วงเวลาไม่นานนัก แต่ก็มีธรรมชาติบางอย่างที่แทบไม่มีผลกระทบต่อมนุษย์มากนัก เพราะมนุษย์ยังสามารถควบคุมธรรมชาติสิ่งนี้ได้ นั่นก็คือ การทำลายสัตว์ป่าหรือ สัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยง สัตว์ต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถจะกระทำอะไรกับสัตว์เหล่านั้นก็ได้ ถึงแม้ว่าจะ มีสัตว์บางประเภทเป็นสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่ก็ยังมีมนุษย์พยายามทำลายตกเป็นข่าวอยู่เสมอ ๆ

มนุษย์กับสัตว์มีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน เราไม่ได้ปฏิเสธว่า มนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากลิงบางชนิด เช่นอูรังอุตัง หรือ ชิมแปนซี เพราะโครงสร้างของมนุษย์กับสัตว์บางชนิดเหมือนกันมากทีเดียว นับตั้งแต่มนุษย์เกิดขึ้นมาในโลกนี้ มนุษย์ไม่เคยห่างจากสัตว์เลย เช่น ทุกครอบครัวของมนุษย์ในโลกนี้ ล้วนมีสัตว์เลี้ยงอยู่คู่บ้านเสมอ ไม่มีก็พยายามแสวงหาเอามาเลี้ยงเอาไว้ มีทั้งสัตว์เลี้ยงประเภทเลี้ยงเอาไว้ดูเล่น เลี้ยงเพื่อหวังประโยชน์ เลี้ยงเพื่อชดเชยอารมณ์บางอย่างที่ขาดหายไป เช่น สุนัข แมว ปลา กระจ่าง หนูตะเภา กิ้งก่า อีกาน่า กระรอก กระแต เป็นต้น ที่นิยมกันมากก็คือ แมว และสุนัข นอกจากสัตว์เลี้ยงแบบเล็ก ๆ แล้วก็สัตว์เลี้ยงเพื่อการค้าขาย หรือเพื่อบริโภค ซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย นกกระทาเทศ เป็ด ไก่ กบ ปลา หมู เป็นต้นสัตว์ที่เลี้ยงเอาไว้ที่บ้านและเลี้ยงเอาไว้ที่ฟาร์มใหญ่ ๆ สองประเภทนี้เอง ที่เป็นปัญหาทำลายคุณธรรมของมนุษย์เรา

การทรมาณการทำร้ายสัตว์เหล่านี้จึงมีปรากฏให้เห็นอยู่บ่อย ๆ ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติเพราะว่าเจ้า ของสัตว์เลี้ยงมีสิทธิ์เสรีภาพในการควบคุมสัตว์ของตนเอง ซึ่งตัววัดที่ดีที่สุดก็คือ คุณธรรมของมนุษย์ผู้ควบคุมนั่นเอง ถ้ามนุษย์คิดว่าเราคือนายของสัตว์ จะทำอะไรกับสัตว์เลี้ยงก็ยอมได้ ก็เป็นสิทธิ์ที่จะกระทำได้ แต่มันเป็นการแสดงออกถึงจิตใจมนุษย์เองว่า คน ๆ นี้มีคุณธรรมประจำใจแค่ไหน เป็นคนโหดร้ายหรือมีใจเมตตาต่อสรรพสัตว์คิดว่าสัตว์เหล่านั้นคือเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน ความรัก ความเอ็นดูต่อสัตว์ก็จะบังเกิดมี และการอยู่ร่วมกันก็จะมีแต่ความราบรื่น

ปัญหาหนึ่งก็คือ การฆ่าสัตว์เอามาเป็นอาหารถือว่าการทำลายสัตว์หรือเบียดเบียนสัตว์ หรือเป็นบาปหรือไม่ คำตอบนี้ไม่ยาก พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นบาปแน่นอน ไม่มีทางหลีกเลี่ยงไปได้เลย เพราะบาปเป็นเรื่องนามธรรม อยู่ที่จิตใจ กระทำเมื่อไหร่ ตอนไหนก็ได้รับตอนนั้นทันที ไม่มีข้อยกเว้นว่า ฆ่าสัตว์ อย่างนี้ไม่เป็นบาป ฆ่าสัตว์อย่างนั้นเป็นบาป ขึ้นชื่อว่า การทำลายประกอบไปด้วยเจตนาแล้ว เป็นบาปทันที ถ้าเจตนาดี ก็

เป็นบุญทันที ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม”¹¹

พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องการฆ่า การเบียดเบียน การทรมานเอาไว้ โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่สาวกของพระองค์จะต้องสำเหนียกให้เข้าใจและละเว้นจากการกระทำอย่างนั้นเสีย เพราะพระดำรัสที่ตรัสถึงเรื่องนี้ค่อนข้างให้ความหมายที่รุนแรงมาก “ผู้ทำร้ายผู้อื่น ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิตไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย”¹² พระดำรัสนี้เน้นตรงไปยังสมณะหรือนักบวชเท่านั้น กรณีที่เป็นฆราวาสพระองค์ทรงมีการแสดงให้เห็นผลอันเป็นโทษอันเกิดจากการเบียดเบียน การฆ่า การทรมานสัตว์ เท่านั้น และประโยชน์อันเกิดมาจากการไม่ฆ่า ไม่เบียดเบียนไม่ทรมานสัตว์ อันเกิดมาจากความเมตตา ว่าเป็นอย่างไร การฆ่าสัตว์เป็นเรื่องสำคัญในกระบวนการแห่งการทำลายสัตว์ เพราะเป็นการไม่เปิดโอกาสให้สัตว์เหล่านั้นแก้ตัวได้เลย เป็นการทำลายชีวิตสัตว์ทั้งชีวิต สิ่งที่สัตว์กลัวที่สุดคือ ความตาย ก็ได้มาสรุปลงตรงนี้เอง การฆ่าที่สมบูรณ์ที่กล่าว ได้ว่า เป็นการทำลายชีวิตสัตว์นั้น มีองค์ประกอบอยู่ ๕ อย่างคือ

- ๑) สัตว์นั้นมีชีวิต
- ๒) รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
- ๓) มีเจตนาที่จะฆ่าสัตว์นั้น
- ๔) มีความพยายามที่จะฆ่าสัตว์นั้น
- ๕) สัตว์นั้น ๆ ตายลง เพราะความเพียรพยายามนั้น

การนำสัตว์มาทดลอง เมื่อพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่าองค์ประกอบแห่งการฆ่าครบถ้วนทุกประการ เมื่อบุคคลผู้เกี่ยวข้องนำสัตว์มาทดลอง สัตว์นั้นมีชีวิตอย่างแน่นอน เพราะการทดลองใช้สัตว์ทดลองที่มีชีวิตเท่านั้น เขาก็รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต มีเจตนาจะทำการทดลอง (ก็คือการฆ่านั่นเอง) มีความเพียรพยายามในการที่จะทดลองเรื่องนั้น ๆ ให้ได้ผลตามที่ตั้งเอาไว้ (ก็ถือว่ามี ความพยายามที่จะฆ่า) และในที่สุดเมื่อการทดลองสิ้นสุดลง สัตว์ทดลองนั้นก็ต้องตายไป เพราะความเพียรพยายามในการทดลองนั้น องค์ประกอบในการฆ่าจึงสมบูรณ์ทุกประการ เพียงแต่ว่าไม่ใช่การฆ่าอย่างเปิดเผยอย่างที่เรารู้จักกัน แต่มีขั้นตอนที่มากมายเพื่อตบตาให้เห็นว่า เป็นการทดลองเท่านั้น ไม่ใช่การฆ่าสัตว์เหมือนการฆ่าหมูเพื่อส่งตลาด

การฆ่าสัตว์แบบทดลองนี้ เป็นบาปหรือไม่ คำตอบก็คือ เป็นบาปแน่นอน แต่จะอยู่ตรงที่ว่า จะมีบาปมากหรือน้อยเท่านั้นเอง การฆ่าสัตว์ที่นำมาทดลองนั้นเป็นบาปหรือไม่ บาปแตกต่างกันหรือไม่ มีหลายท่านได้ให้ข้อคิดดังนี้

๑. สัตว์ที่ใช้ทดลองนั้นเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก
๒. สัตว์ที่ใช้ทดลองนั้น มีศีลหรือไม่

¹¹ อภ.ปญจก. ๒๒/๓๓๔/๔๙๖, อภ.ก. ๓๗/๑๒๘๑/๖๗๖.

¹² ที.ม. ๑๐/๕๕/๕๐.

๓. การใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลองนั้นพยายามมากหรือน้อย

๔. สัตว์ที่ใช้ทดลองนั้นมีประโยชน์มากหรือน้อย ถ้าสัตว์ที่ใช้ทดลองนั้นเป็นสัตว์ใหญ่ ก็จะมีโทษมากกว่าสัตว์เล็ก เช่น ใช้หนูเป็นเครื่องทดลอง ก็จะมีโทษน้อยกว่าการใช้พวกช้างทดลอง¹³

ผู้เขียนเห็นด้วยกับเหตุผลข้อที่ ๓ และ ๔ เพราะว่าการใช้ความพยายามมากในการฆ่าก็เท่ากับเป็นการเพิ่มอुकศลมูลมากยิ่งขึ้น ส่วนที่เกี่ยวกับสัตว์นั้นมีคุณมากหรือน้อย หรือประโยชน์มากหรือน้อยนั้นก็ เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะเรื่องประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์เป็นเกณฑ์ในการตัดสินปัญหาเรื่องบุญบาปได้ ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น มีชายคนหนึ่งฆ่าคน ๆ หนึ่ง ที่มีประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและชาวโลก ย่อมถูกสังคมประณามอย่างหนัก แต่มีอีกคนหนึ่งไปฆ่าชายคนหนึ่งที่มีอาชีพหลักเล็กขโมยน้อย ก่อความเดือดร้อนให้สังคมทุกวันสังคมต้องการให้ขโมย คนนี้ฉิบหายอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่มีประโยชน์อะไรต่อสังคมเลย เมื่อคนนี้ตายไปสังคมย่อมยินดีปรีดาอย่าง แน่นนอน ถ้ามองว่าชายที่ไปฆ่าคนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และชายอีกคนหนึ่งฆ่าหัวขโมย ใครจะได้รับการยกย่อง สรรเสริญมากกว่ากัน คำตอบก็คือ ชายที่ฆ่าหัวขโมยนั่นเองย่อมได้รับการสรรเสริญจากสังคม ส่วนชายที่ฆ่าคนมี ประโยชน์นั้นย่อมได้รับการประณามสาปแช่งจากสังคมแน่นอน สองกรณีนี้ต่างกันตรงไหน ที่ต่างกันก็ตรงที่คนที่ เขาไปฆ่านั้นมีคุณมีโทษต่างกันนั่นเอง

ส่วนข้อที่ ๑ และ ๒ นั้น ผู้เขียนไม่เห็นด้วย เหตุผลก็คือ มีหลักประกันอะไรที่จะชี้แจงได้ว่า สัตว์ใหญ่เมื่อถูกฆ่าจะมีบาปมากกว่า การฆ่าสัตว์เล็ก มีความแตกต่างกันตรงไหน การฆ่าสุนัขที่วิ่งอยู่ริมถนนสักหนึ่ง ตัว กับการฆ่าช้างที่อยู่ในป่าสักตัวหนึ่ง ต่างกันตรงไหนถ้าจะถือว่าการเอาร่างกายความใหญ่โต ความเล็กเป็นเกณฑ์ ในการที่จะตัดสินว่า ฆ่าสัตว์ใหญ่บาปมาก ฆ่าสัตว์เล็กบาปน้อย การที่ชาวบ้านเห็นช้างถูกฆ่าตายกลางไร่สับปะรด เพราะมันไปกินสับปะรดของชาวไร่ มีภาพออกทางสื่อมวลชนสังคมเริ่มประณามอย่างหนักต่อการกระทำนั้นว่าเป็น การกระทำที่ไร้คุณธรรมอย่างยิ่ง (มีความคิดเสริมอีกว่า เพราะว่าช้างเป็นสัตว์หายากใกล้จะสูญพันธุ์) กับกรณีที่มี คน ๆ หนึ่งเห็นสุนัขจรจัดวิ่งมาตามถนน แล้วก็รีบเข้าไปทำร้ายจนสุนัขตายอยู่ข้างถนน มีการออกข่าวหนังสือพิมพ์ หรือไม่มีสังคมส่วนมากประณามหรือไม่ การกระทำอย่างนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ไร้คุณธรรมหรือไม่ คนที่เดินผ่าน ไปมาหรือคนนั่งรถผ่านไปมาก็ไม่เห็นมีใครใส่ใจถือว่เป็นเหตุการณ์ปกติ แม้แต่ชาคศพิภุที่ฝังด้วยเข้าไป อะไรคือ ความแตกต่างระหว่างช้างหนึ่งตัวล้มลง และสุนัขตัวหนึ่งนอนตายอยู่ข้างถนน ถ้าจะถือว่ร่างกายเป็นเครื่องตัดสิน ว่า ที่ช้างเป็นสิ่งที่คนให้ความสนใจเพราะเป็นสัตว์ใหญ่ ก็ฟังไม่ขึ้น ที่สุนัขนอนตายอยู่ไม่มีใครใส่ใจเพราะมันตัวเล็ก ถ้ามันโตเท่าช้างคนก็อาจจะสนใจบ้าง ก็ฟังไม่ขึ้น

ถ้าสุนัขคิดได้ทำได มันก็คงอยากจะทำเหมือนช้างเพราะว่าจะได้มีคนใส่ใจมันบ้าง แต่กรณีอย่างนี้ เป็นไปไม่ได้ เพราะมันเป็นลักษณะเฉพาะ การที่คนฆ่าช้างกับคนที่ฆ่าสุนัขต่างกันตรงไหน บทสรุปก็คือทั้งสองคนนี้ได้ทำการพรากชีวิตอันเป็นที่หวงแหนที่สุดของสัตว์ทั้งสองจากไป โดยที่สัตว์เหล่านั้นไม่มีโอกาสได้ ชี้แจงหรือได้รับ

¹³ ชานะ พาซื่อ, จริยศาสตร์ประยุกต์, หน้า ๙๖.

ความยุติธรรมอะไรเลย สองคนนี้ทำบาปต่างกันหรือไม่ ไม่แตกต่างกันตรงไหน ได้รับบาป ด้วยกันทั้งคู่ และมีบาปเท่า ๆ กันด้วย ไม่ว่าจะสองคนนี้จะทำอะไรทำการช้ำก็ตาม เปรียบเหมือนลูกที่ฆ่าพ่อตนเอง ไม่ว่าจะจะมีเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตามไม่มีข้อยกเว้นในเรื่องบาป (ถือว่าเป็นกรณีพิเศษ) อาวุธที่ใช้ทำการก็ไม่ผลต่อรองในเรื่องของการได้รับบาปมากหรือน้อย

กรณีตรงข้ามกัน ถ้าเกิดว่ามีคน ๆ หนึ่งฆ่าข้างบ้านเชือกหนึ่งเพราะว่ามันจะทำร้ายพระภิกษุรูปหนึ่งที่กำลังเดินบิณฑบาตในหมู่บ้าน ข้างจะทำร้ายพระก็เพราะว่ามันกำลังตกมัน ซึ่งไม่ว่าใครก็ไม่สามารถจะหยุดยั้งมันได้ และก็มีอีกคนหนึ่งทำการฆ่าสุนัขตำรวจตาย เพราะสุนัขตัวนี้ทำให้เขาต้องขาดทุนอย่างมหาศาล เพราะยาเสพติดหรือยาบ้าถูกสุนัขตัวนี้ค้นพบ การตายของข้างและสุนัขตำรวจต่างกันหรือไม่ ต่างกัน ประเด็นไหนประชาชนสรรเสริญคนที่ฆ่าข้างตกมัน หรือว่าสรรเสริญคนที่ฆ่าสุนัขตำรวจ แน่แน่นอนว่าคนต้อง สรรเสริญคนที่สามารถสยบข้างตกมันได้ ประณามคนที่ฆ่าสุนัขตำรวจ เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น ความแตกต่างทางสรีระของสัตว์หรือไม่ใช้อย่างแน่นอน แต่ที่คนหันมาสงสารสุนัข ประณามคนที่ฆ่า และสรรเสริญคนที่ฆ่าข้างได้ และยินดีที่ข้างตกมันล้ม เพราะถ้ามันไม่ล้มก็อาจจะมียันตรายมากกว่านี้ ที่คนประณามการฆ่าสุนัขตำรวจ และยินดีกับคนที่ฆ่าข้างได้ เพราะพวกเขาเห็นว่า สุนัขตำรวจเป็นสัตว์ที่มีคุณมีประโยชน์ต่อสังคมตามคัมภีร์ ยาเสพติดไม่ให้ทะลักเข้ามาในประเทศซึ่งเยาวชนของชาติจะได้ไม่ตกเป็นทาสของมัน ส่วนข้างนั้นเพราะว่ามันมีโทษไม่มีประโยชน์เลย ประชาชนจึงมีการแสดงออกที่เปลี่ยนไปจากการยึดถือร่างกายหรือสรีระเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าบาปมากหรือน้อย การยึดร่างกายว่าเป็นคุณหรือโทษจึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญในการนำมาตัดสินว่า การฆ่าสัตว์ใหญ่บาปมาก การฆ่าสัตว์เล็กบาปน้อย พระพุทธองค์ทรงย้ำในเรื่องดังกล่าวเอาไว้ อย่างชัดเจนว่า

ก็บุคคลผู้มีศีลแห่งพินิจ มีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่าบุคคลผู้ทุศีล มีจิตไม่มั่นคง มีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ก็บุคคลผู้มีปัญญาแห่งพินิจ มีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่าบุคคลผู้ไร้ปัญญา มีจิตไม่มั่นคง มีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ก็บุคคลผู้ปรารถนาความเพียรมั่น มีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่า บุคคลผู้เกียจคร้านมีความเพียรอันแล้ว มีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ก็บุคคลผู้พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและเสื่อมไป มีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่าบุคคลผู้ไม่พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปมีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ก็บุคคลผู้พิจารณาเห็นอมตบทมีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่าบุคคลผู้ไม่พิจารณาเห็นอมตบทมีชีวิตอยู่ร้อยปี ก็บุคคลผู้พิจารณาเห็นธรรมอันสูงสุดมีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่าบุคคลผู้ไม่พิจารณาเห็นธรรมอันสูงสุดมีชีวิตอยู่ร้อยปี¹⁴

พุทธพจน์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า บุคคลผู้ไม่ทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและสังคม แม้ว่าจะมีอายุยืนยาวสักร้อยปีก็ตาม ไม่มีประโยชน์อะไร ส่วนบุคคลใดแม้ว่าจะมีอายุน้อยแต่สามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและสังคมได้ บุคคลคนนั้นน่าสรรเสริญประเสริฐกว่าคนที่มียายุยืนยาวแต่ไม่สร้างประโยชน์อะไร

¹⁴ พ.ธ. ๒๕/๑๘/๒๓.

จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงเน้นไปที่การสร้างประโยชน์หรือคุณธรรมให้เกิดมีขึ้นในตนเองให้มากที่สุด การสร้างคุณธรรมหรือประโยชน์นั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะนำมาซึ่งประโยชน์ฝ่ายเดียว ร่างกาย อายุ ไม่ใช่ประเด็นสำคัญในเรื่องนี้ รูปร่างใหญ่โต หุ่นดี รูปงามไม่เกิดประโยชน์อันใดถ้าไม่สามารถใช้ร่างกายนั้นก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้น ซึ่งต่างจากบุคคลที่มีร่างกายเล็ก หุ่นไม่งาม แต่มีปัญญา สามารถสร้างคุณธรรมได้ พระองค์ทรงสรรเสริญคุณหลังนี้

ประเด็นที่ ๒ ที่ว่า สัตว์ที่นำมาทดลองนั้นมีสติหรือไม่ ข้อนี้ให้ความหมายที่ไม่ชัดเจนไม่สามารถให้ภาพลักษณ์เกิดขึ้นได้ สัตว์ที่นำมาทดลองนั้น เช่น กระจ่าง หู เป็นต้น สัตว์เหล่านี้มีสติหรือไม่ ใครพิสูจน์ได้ และจะรู้ได้อย่างไรว่า สัตว์ที่เรานำมาทดลองประเภทไหนมีสติหรือไม่มีสติ มีอะไรเป็นเครื่องพิสูจน์ ถ้าเราไม่สามารถให้คำตอบตรงนี้ได้อย่างชัดเจน การจะนิยามว่าการนำสัตว์ที่มีสติมาทดลองนั้นเป็นบาปได้อย่างไร การฆ่าสัตว์เป็นบาปหรือไม่ นั่นก็อยู่ที่องค์ประกอบ ๕ อย่างที่กล่าวมานั้นถ้าทำครบองค์ประกอบจึงจะถือว่า เป็นการฆ่าสัตว์ที่สมบูรณ์แบบ และองค์ประกอบในการฆ่าสัตว์นั้น ไม่มีส่วนที่กล่าวถึงเรื่องสติของสัตว์เลย ทุกข้อที่เป็นองค์ประกอบนั้น เป็นเรื่องของมนุษย์กำหนดทั้งนั้น และมนุษย์สามารถเห็นพิสูจน์จึงกำหนดออกมาให้สังคมรับทราบ เพราะถ้ากำหนดเรื่องที่ไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้ ปัญหาที่ย่อมมีตามมาเป็นธรรมดา

มีคำที่เป็นสำนวนอยู่ประโยคหนึ่งคือ “กบจำศีล” หมายถึง กบซึ่งเป็นสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก เมื่อมันอยู่บนบก เมื่อถึงหน้าแล้ง มันก็จะอยู่ในรู ไม่ออกหาอาหารชั่วคราว ซึ่งเราเรียกมันว่า กบจำศีล ซึ่ง ประโยคนี้ไม่นิยมนำมาใช้กับพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะไม่สามารถแสดงภาพลักษณ์ที่ชัดเจนได้ แต่คำว่าเสือซ่อนเล็บ สามารถนำมาใช้กับพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์ได้ เพราะประโยคนี้ให้ความหมายที่มีฐานรองรับอย่างชัดเจน หมายถึงบุคคลที่มีนิสัยเป็นนักเลงชอบทะเลาะวิวาทอยู่เสมอนั้นเป็นที่รู้กันทั่วไป แต่ต่อมาเขาไม่แสดงอาการเช่นนั้นออกมาในบางเหตุการณ์ที่เขาเคยทำมาทำให้คนคิดว่าเขาก็คือเสือซ่อนเล็บ เขายังมีความร้ายกาจซ่อนอยู่ การนิ่งไม่โชว์ว่าเขาไม่มีพิษสงอะไรเลย ซึ่งต่างจากคำว่า กบจำศีล เพราะไม่รู้ว่กบมันจำศีลอย่างไร มองภาพลักษณ์ไม่ได้เพราะกบไม่ใช่สัตว์ร้ายอะไรเลย ฐานรองรับจึงไม่มี ถ้าจะเปรียบก็คือ ถ้ากบมีนิสัยคล้ายเสือดุร้าย อยู่มาวันหนึ่งมันก็หยุดพฤติกรรมนั้นชั่วคราว อย่างนี้อาจจะสามารถยอมรับได้

ประโยคที่ว่า กบจำศีล เป็นสำนวนพูดกันเล่น ๆ ไม่เน้นให้ความสำคัญเท่าไร ดังนั้น การที่กล่าวว่า สัตว์ที่นำมาทดลองมีสติหรือไม่ ไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้ การจะสรุปว่า เป็นบาปหรือไม่ก็อาศัยเหตุผลได้เพียงประการเดียวคือ กบก็คือสัตว์ชนิดหนึ่ง รักตัวกลัวตาย เมื่อมนุษย์จับมาทำการทดลอง การฆ่านั้นเป็นไปตามองค์ประกอบครบสมบูรณ์ก็ถือว่า ผู้ฆ่าเป็นบาปเท่านั้น การอ้างเกี่ยวกับเรื่องสติจึงไม่น่าจะอยู่ในขอบข่ายนี้เพราะความหมายของศีล คือ ความสงบกายและวาจา การหยุดนิ่งอยู่เฉย ๆ โดยไม่ทำอะไรเลย ไม่ใช่ความหมายที่แท้จริงของศีล การมีสติไม่ใช่ร่างกายและวาจาหยุดนิ่ง พฤติกรรมต่าง ๆ หยุดทำงาน กายไม่เคลื่อนไหว วาจาก็เป็นใบ้ แต่การมีสติ คือ การที่มีการกระทำทางกายอยู่อย่างปกติ มีการกระทำทางวาจาอยู่ตามปกติ แต่ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมเท่านั้น

องค์ประกอบของการทำร้าย ซึ่งจัดอยู่ในส่วนของปาณาติบาตนั้น มีอยู่ ๓ อย่างคือ ๑) การฆ่าให้ตาย ๒) การทำร้ายร่างกาย ๓) การทรมาน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) การฆ่าให้ตาย การฆ่าคนอื่นหรือสัตว์อื่นให้ตาย ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม ถ้าประกอบด้วยเจตนาถือว่าผิดศีล หรือเป็นบาปทั้งนั้น มนุษย์ไม่มีอะไรจะกลัวเท่ากับความทุกข์คือ มรณภัยเป็นภัยคือความตาย ลักษณะของการฆ่าหรือการทำลายมีดังนี้

การฆ่ามนุษย์ การฆ่ามนุษย์เป็นความผิดที่ร้ายแรงที่สุด ไม่ว่าจะในระดับพระอรหันต์ จนถึง ยาจก วณิก ส่วนคนทำบาปก็มีหลายระดับ และมีข้อห้ามหลายระดับเช่นกันขั้นสูงสุดตั้งแต่ห้ามนิพพาน จนถึงต่ำสุดคือ ตกนรก การฆ่ามนุษย์จึงเป็นการผิดศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ศัพท์ที่ใช้เรียกบุคคลที่ฆ่ามนุษย์นั้นมีมากมาย เช่น ฆาตกร ผู้ร้าย โจร อาชญากร สัตว์นรก เป็นต้น จะเห็นว่าศัพท์ที่ใช้เรียกล้วนไม่เป็นมงคลอย่างยิ่ง การฆ่ามนุษย์ทำไมจึงมีโทษมาก เพราะมนุษย์ยึดหลักอยู่ ๒ ประการคือ ประการแรก ถือว่าตนเองเป็นสัตว์ประเสริฐสุดในบรรดาสัตว์ทั้งหลายสามารถควบคุมสัตว์อื่นได้ มีปัญญาดีกว่าสัตว์อื่น การฆ่ามนุษย์จึงมีโทษมาก และประการที่สองคือ มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวที่สุจริตแพ้พันธุ์ที่สุด เปรียบเทียบง่าย ๆ คือ ควายช่วยขวิดนา ไถนา ลากล้อลาก เกวียนตลอดปีตลอดชาติ ไม่เคยเรียกร้องอะไรเลย และคนเป็นบ้าใบ้เสียจริตเดินไป ตามถนนไม่รู้อะไรจะไปทิศไหนดี วันหนึ่งมีคนสองคนนัดกันให้คนหนึ่งไปฆ่าควายตาย และอีกคนไปฆ่าคนบ้าตาย ถามว่าระหว่างสองคนนี้ใครจะได้รับโทษจากทางบ้านเมืองมากที่สุด

การฆ่าสัตว์เดรัจฉาน ดังได้กล่าวแล้วว่า มนุษย์คือสัตว์ที่ดีที่สุดในโลกเคยมีมา มีปัญญาสามารถควบคุมสรรพสิ่งให้อยู่ภายใต้อำนาจได้อย่างมากที่สุดเท่าที่มนุษย์จะทำได้ สัตว์เดรัจฉานต่าง ๆ จึงตก อยู่ภายใต้การดูแลคุ้มครองจากมนุษย์เท่านั้นจึงจะมีชีวิตอยู่รอดต่อไปได้ การฆ่าสัตว์จึงเป็นเรื่องค่อนข้างจะปกติ เพราะโครงสร้างของมนุษย์บังคับให้เป็นสัตว์กินเนื้อ ซึ่งมนุษย์เองก็ไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีไปกว่านี้ การล่วงละเมิดชีวิตสัตว์จึงถือว่าการละเมิดสิทธิเสรีภาพของสัตว์อื่นที่จะต้องได้รับการคุ้มครองจากมนุษย์ ผู้กระทำ จึงต้องมีโทษตามองค์ประกอบแห่งเจตนา นั้น ๆ ไม่มีข้อยกเว้น การจะมีโทษมากหรือน้อยเป็นอีกประเด็นหนึ่ง ต่างหาก การสร้างความเมตตาสงสาร เอ็นดูสัตว์จึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของมนุษย์ที่จะพึงกระทำ ปฏิบัติต่อสัตว์ ตามความจำเป็นและเหมาะสมและละเว้นในสิ่งที่เห็นว่าไม่เหมาะสมไม่ยุติธรรมสำหรับสัตว์ เช่น มีการฆ่าสัตว์วิธีหนึ่งที่นิยมเรียกกันว่ากีฬาล่าสัตว์ไม่จะเป็นการยิงนกตกปลาล่าสัตว์ตามป่าเขา หรือคอกที่จัดเตรียม สัตว์เอาไว้แล้ว ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพราะเราเป็นผู้ล่าฝ่ายเดียว เพราะคำว่า กีฬา จะต้องมิอะไรเสมอกัน หรือต้องมีความยุติธรรมเสมอ นักมวยแม้ว่าร่างกายจะไม่เท่ากัน สูงบ้าง ต่ำบ้าง แต่ต้องมีน้ำหนักเท่ากัน ต้องชั่งน้ำหนักตามที่กติกา กำหนดเอาไว้ ต้องใส่ถุงมือ ไม่มีอะไรที่ผิดกฏกติกาซ่อนเอาไว้ ชกตามเวลาที่ กำหนด พอหมดระฆังแล้ว จะวิ่งไปชกคู่ต่อสู้อีกไม่ได้ ต้องมีการผู้ตัดสินว่าใครแพ้ ใครชนะ เป็นต้น ดังนั้น คำว่า กีฬา จึงเป็นเรื่องของความยุติธรรม มีน้ำใจ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างไปจากการล่าสัตว์ที่เรียกว่า กีฬา เพราะไม่มีนักล่าสัตว์คนไหนในโลกที่จะออกไปล่าแล้วส่งจดหมายไปนัดดวงที่เชิงเขา เวลาเท่านั้นเท่านั้น อาวุธที่นักล่าเตรียมไปมีอะไรบ้าง พาหนะเดินทางในการล่ามีอะไรบ้าง มีกรรมการเป็นใคร จะล่าได้กี่ชั่วโมง การล่ามีข้อยกเว้นอะไรบ้าง สิ่งเหล่านี้ไม่มีเลย แต่ก็ยังเรียกว่า เป็นกีฬาที่แสดงถึงความเป็นนักต่อสู้อย่างหน้าตาเฉย ไม่มีความยุติธรรมอะไรทั้งสิ้น

การฆ่าสัตว์ถ้าจะทำโดยไม่มีทางเลือกตามโครงสร้างของมนุษย์แล้ว ก็ควรนึกถึงใจเราใจเขา สิ่งไหนควรทำก็ทำ สิ่งไหนควรยกเว้นก็ต้องยกเว้น การฆ่าเพื่อความจำเป็นอันก่อประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุดก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เช่น การฆ่าวัวในประเทศอังกฤษเพื่อป้องกันโรควัวบ้าระบาด หรือเมื่อเร็ว ๆ นี้ มีการฆ่าไก่ในฮ่องกง เพื่อป้องกันโรคไข้หวัดนกอันจะนำอันตรายมาสู่มนุษย์ การฆ่าจึงไม่ควรใช้อำนาจของตนเองเข้าข่มเหงสัตว์อื่นด้วยภาวะที่ขาดจิตสำนึกของความเป็นผู้มีปัญญา ดั่งเนื้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่ว่า

ข้าแต่พระจอมบริหารลอิสรชนควรใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงลงอาชญากรรม ทำ ด้วยความรีบร้อนยอมให้เดือดร้อน อนึ่งความตั้งตนไว้โดยชอบ และประโยชน์ของนรชนยอมไม่ตามเดือดร้อนในภายหลัง แท้จริงชนเหล่าใดจำแนกแจกแจง(เลือกเฟ้น)แล้วกระทำการทั้งหลาย ที่ไม่ตามเดือดร้อนภายหลังในโลก กรรมของชนเหล่านั้นท่านผู้รู้สรรเสริญ¹⁵ (ผู้นำ) ควรช่มคนที่ควรช่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง¹⁶

การฆ่าโดยมีเจตนา การฆ่าสัตว์อื่นโดยความตั้งใจ ถือว่าเป็นกรรมที่สมบูรณ์ที่สุด ไม่ว่าจะ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว เจตนาในการฆ่านั้นมี ๒ อย่างคือ เจตนาในการฆ่ามนุษย์ และเจตนาในการฆ่าสัตว์เดรัจฉาน การฆ่ามนุษย์มีบาปมากกว่าการฆ่าสัตว์เดรัจฉานเพราะคุณประโยชน์ต่างกัน การฆ่าช้างกับการฆ่ามนุษย์ที่เป็นบ้าใบ้ ผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าจะมีผลต่างกันนัก เมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจประโยชน์ที่ได้จากสองสิ่งนี้ มาเป็นเครื่องวัดว่าอย่างไรนั้นมีบาปมากหรือน้อย คนบ้าก็คือคนธรรมดา ช้างก็คือสัตว์ธรรมดาตัวหนึ่งเท่านั้น ผลอันเกิดจากการฆ่าถ้ามีเจตนาอันเดียวกันคือต้องการจะฆ่าสามารถจัดเข้าในองค์ประกอบแห่งการฆ่า ๕ อย่าง ได้ครบเท่ากัน ไม่แตกต่างกันตรงไหน แต่โดยความรู้สึกรของมนุษย์ย่อมมีความลำเอียงเป็นธรรมดาที่จะ เห็นว่าการฆ่ามนุษย์ที่เป็นบ้าคนหนึ่งมีบาปมากกว่าการฆ่าช้างอย่างแน่นอน เพราะอะไร ก็เพราะว่าเขาเป็นคน เขาเป็นมนุษย์ ไม่ใช่สัตว์เดรัจฉาน ถึงจะมีเจตนาในการฆ่าเหมือนกันแต่วัตถุประสงค์ต่างกัน ดังนั้น การฆ่าคนบ้าจึงมีบาปมากกว่า สังคมประณามมากกว่า ผิดศีลธรรม คุณธรรมและกฎหมายมากกว่าการฆ่าช้าง

มนุษย์ก็จะมีความรู้สึก (ซึ่งไม่อยู่ในหลักของเหตุผล) มาตัดสินเหตุการณ์อย่างนี้เสมอ ก็เปรียบเหมือน มารดาผู้รักบุตรน้อยของตน ใครจะมาทำร้ายลูกชายไม่ได้เด็ดขาด แม้บางที่ถูกตนเองจะกระทำผิดก็ตาม ยังถือว่าลูกตนเองถูกก็มี เพราะอะไร ก็เพราะว่าแม่มีความผูกพันต่อลูกมากที่สุด เพราะคนนี้เป็นลูกเรา ซึ่งบางทีกลายเป็นการยึดอารมณ์หรือความรู้สึกมาเป็นเกณฑ์ตัดสินทั้ง ๆ ที่ลูกเราผิด แต่ความรู้สึกว่าเป็นลูกของเรา ทำให้คิดว่าลูกเรานั้นถูก ก็เช่นเดียวกันกับการฆ่าคนบ้าด้วยเจตนา และการฆ่าช้างด้วยเจตนา สองอย่างนี้มนุษย์พยายามตัดสินว่า การฆ่าคนบ้าบาปมากกว่า ก็ถือเอาความรู้สึกว่าคนเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกันกับเรา การเข้าข้างคนจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่เหตุผลไม่เพียงพอ เหมือนกับแม่ที่มีความรู้สึกว่าลูกเราถูกเสมอ ทั้ง ๆ ที่ลูกผิด แต่สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นว่าลูกเราต้องถูก ก็คือความรู้สึกไม่ใช่คุณธรรม ดังนั้น การฆ่าด้วยเจตนาจึงมีผลกรรมออกมาเป็นสิ่ง

¹⁵ พ.ชา. ๒๗/๒๑๗๕/๓๔๒,

¹⁶ พ.ชา. ๒๗/๒๔๔๒/๓๔๙.

เดียวกัน ก็คือ การทำให้สัตว์อื่นต้องตายไป ส่วนจะมีผลกระทบเป็นบาปมากหรือน้อยนั้น ต้องยึดสัตว์นั้นมีคุณประโยชน์มากน้อยแค่ไหน มีเจตนาแรงกล้าแค่ไหน

การฆ่าโดยไม่มีเจตนา มีพุทธพจน์บทหนึ่งว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำการด้วยกาย ด้วยวาจา”¹⁷ การฆ่าโดยเจตนาเป็นกรรมชั่ว การทำความดีด้วยเจตนาดีเป็นกรรมดี ส่วนการฆ่าด้วยไม่เจตนาเป็นกรรมหรือไม่ ถ้าเป็นปุถุชนการกระทำอะไรก็ตาม ถ้าคิดแล้วสำเร็จทางกายและทางวาจาล้วนเป็นกรรมทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็กรรมที่มีผลมากหรือน้อยเป็นบุญหรือเป็นบาป ดังนั้น การกระทำทุกอย่างที่เกิดมาจากใจ ไม่มีหนีรอดไปจากคำว่า กรรมทุกอย่างล้วนมีผลทั้งนั้น จะมากหรือน้อยเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก (กรรมนี้มีผลดีหรือชั่วนั้น ยกเว้นพระอรหันต์เท่านั้น ส่วนการกระทำของพระอรหันต์เป็นกรรมหรือไม่ การกระทำนั้นจัดว่าเป็นกรรมเช่นเดียวกัน แต่เป็นสักว่ากิริยาเท่านั้น เรียกกรรมนี้ว่า โอหสิกรรม หรือ อัพยากถุธรรม เพราะไม่มีผลดีหรือชั่วตามความหมายนี้)

ดังนั้น การฆ่าโดยไม่มีเจตนาไม่ได้หมายความว่าไม่มีเจตนาอยู่เลย แต่หมายถึงเจตนาอ่อนต่างหาก ถ้าเราต้องการขว้างไม้แหลมทิ้งออกไปนอกกำแพงบ้าน โดยไม่รู้ว่ามีคนกำลังเดินมาทางกำแพง ไม้แหลมนั้นไปถูกคนนั้นเข้า ทำให้เขาถึงแก่ความตายทันที พอมารู้ภายหลังเราก็ต้องเสียใจอย่างสุดซึ้งเป็นธรรมดา ที่เสียใจมี ๒ ประการคือ เสียใจที่เขามาตายเพราะการกระทำของเรา และเสียใจเพราะเราไม่รู้ว่าเขาเดินมาตรงนั้นพอดี ทางกฎหมายบ้านเมืองถือว่า เป็นการฆ่าคนอื่นตายมีโทษแน่นอน ส่วนหลักธรรมทางพุทธศาสนาจัดว่า เป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา แต่ไม่ได้ถือว่าไม่เป็นกรรมอะไรเลย ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การกระทำอย่างนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการกระทำที่มีเจตนาเช่นกัน แต่เป็นเพียงเจตนาอ่อน ๆ ไม่รุนแรง เพราะองค์ประกอบ ๕ ไม่ครบในการฆ่า จะบอกว่าการกระทำของเขาไม่เป็นบาปไม่ได้ เพราะทำให้ชีวิตของเขาสูญสิ้นไป ความเสียใจในการกระทำของเขานั้นเองคือ เจตนาอ่อน ๆ ที่แสดงออกมา และเจตนาที่เขาขว้างไม้แหลมออกไป ก็ถือว่าเป็นเจตนาแล้ว เป็นเจตนาที่จะขว้างไม้ออกไป การที่เขาเสียใจนั้นแหละก็คือการแสดงออกของบาปอันเกิดมาจากกรรมชั่วนั้น การเสียใจไม่ทำให้เราเป็นสุข การที่ความเสียใจไม่ก่อให้เกิดเราเป็นสุข นั่นก็ว่ามันเป็นทุกข์ความทุกข์นั้นเองเป็นบาป การกระทำทุกอย่างจึงมีผลเสมอ

การที่คนบ้าฆ่าคนตาย หมาบ้ากัดคนตาย เป็นบาปไหมตอบว่าเป็นบาปแน่นอน หมาบ้าก็เป็นบาป เพราะว่าเป็นการพรากชีวิตสิ่งอื่นให้ตกลงไป แม้ว่าจะไม่ครบด้วยองค์ ๕ เหมือนมนุษย์ โปรดเข้าใจว่า องค์ประกอบในการฆ่า ๕ นั้น มนุษย์กำหนดเอง สัตว์อื่นไม่สามารถกระทำอย่างนี้ได้ องค์ประกอบของสัตว์ไม่มีเหมือนมนุษย์เรา การที่จะบอกว่าสัตว์ที่ทำร้ายสัตว์อื่นไม่เป็นบาปไม่ได้ เพราะว่กฎเกณฑ์ของสัตว์ในการทำอะไรคือดี อะไรคือชั่วก็น่าจะมีเช่นกัน แต่อาจจะมีในรูปอื่น เช่น การแสดงออก มีหลายครั้งที่เป็นข่าวว่า ช้างตมมันฆ่าเจ้าของตาย พอหายจากตมมันแล้ว มันก็จะยืนเฝ้าศพเจ้าของไม่ให้ใครเข้าใกล้ แสดงอาการร้องไห้ ซึมเศร้าอยู่

¹⁷ อ.ป.ญจก. ๒๒/๓๓๔/๔๙๐, อ.ภ.ก. ๓๗/๑๒๘๑/๖๗๖.

ตลอดเวลา สุขขผลออกไปกัตุลุกชายของเจ้านายมันเข้า เจ้านายมันโกรธจัด ทบตีทำร้ายอย่างรุนแรง แต่มันก็ไม่หนีไปไหน มันนอนหมอบให้เจ้าของมันตีทำร้ายอย่างเต็มที่ การกระทำของสัตว์เหล่านี้เนื่องมาจากสาเหตุอะไร เพราะว่ามันรู้ว่า มันได้กระทำอะไรลงไป ผิดหรือถูก (มันรู้ในลักษณะการรู้ของสัตว์มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจ หรือ ตัดสินได้) อาการร้องไห้ ซึมเศร้า ยอมให้เจ้านายทบตีไม่หนีไปไหน เป็นการแสดงออกถึง การยอมรับผิดในสิ่งที่กระทำลงไป รู้ว่ามันเป็นสิ่งไม่ดี จึงมีกิริยาอาการอย่างนั้น

การที่คนฆ่าคนตาย ฆาตกรรมคนตายยอมเป็นบาปเช่นกัน อาจจะมีมากหรือน้อยก็แล้วแต่ เจตนาหรือองค์ประกอบอื่น ๆ แต่ว่าการกระทำนั้น ๆ จะไม่มีผลเลยยอมเป็นไปไม่ได้เด็ดขาด การฆ่าด้วยไม่มีเจตนา เป็นเพียงสำนวนคำพูดที่ให้เห็นว่า เป็นกรรมที่อ่อนกว่าการฆ่าด้วยเจตนาเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าไม่มีผลอะไร

การฆ่าด้วยตนเอง เป็นการกระทำที่ชัดเจนในตัวมันเอง การกระทำนี้ยอมเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาอย่างเต็มที่ พอทำเสร็จก็เป็นบาปทันที ถึงแม้ว่าการกระทำนี้จะมิคนอื่นรู้หรือไม่ก็ตามเพราะตนเองรู้อยู่แก่ใจตนเองแล้ว ซึ่งลักษณะอย่างนี้ก็เหมือนกันการทำผิดศีลของพระภิกษุในพุทธศาสนา ในข้อที่เกี่ยวกับปาราชิก (ที่ยกหมวดนี้มาแสดงเพราะว่าเห็นได้ง่ายกว่า) ภิกษุเสพเมณฑต้องอาบัติปาราชิก คือ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุภาวะทันที เหมือนตาลยอดด้วนไม่สามารถจะเจริญงอกงามไปได้ แม้ว่าคนอื่นจะรู้หรือไม่ก็ตาม มีใจทักฟ้องร้องหรือไม่ก็ตาม หรือมีพยานหรือไม่ ทางกฎหมายอาจจะหาหลักฐานมาประกอบคดี แต่ทางพุทธศาสนาความผิดก็ปรากฏที่กระทำเสร็จแล้วนั่นเอง ก็เช่นเดียวกันกับการฆ่าด้วยตนเอง คนอื่นจะรู้หรือไม่ก็ตาม ความผิดทางจิตใจหรือบาปก็ปรากฏอยู่แล้วในใจ ไม่ต้องมีหลักฐาน มีพยานเหมือนทางฝ่ายบ้านเมือง

การใช้ให้คนอื่นทำแทน การทำบาปคือการฆ่าคนอื่น ผู้ต้องการให้เขาตายไม่ยอมลงมือเอง แต่ไปจ้างวานให้คนอื่นทำแทน อาจจะเป็นมือปืนรับจ้างหรือคนสนิทหรือคนที่ติดหนี้บุญคุณกันให้ลงมือแทน เมื่อคนที่ต้องการให้ตายได้ตายลง คนที่ฆ่าก็ผิด คนที่จ้างวานก็ผิดด้วย เพราะก็เหมือนกับตนเองฆ่า เพียงแต่ไม่ได้ลงมือเองเท่านั้น ถ้ามว่าคนที่จ้างวานนั้นทำความผิดฐานฆ่าคนตายจริงหรือไม่ ต้องดูที่องค์ประกอบแห่งการฆ่า ๕ ประการนั้น เป็นตัวกำหนดกล่าวคือ

๑. สัตว์มีชีวิต(คนมีชีวิต)

๒. รู้ว่าสัตว์มีชีวิต คนจ้างวานรู้ว่าคนนั้นเป็นสิ่งที่ชีวิตจริง รู้ว่าคน ๆ นั้นมีชีวิตยังไม่ตาย

๓. มีเจตนาจะฆ่า คนจ้างวานรู้ว่าคนนั้น จะต้องถูกฆ่าตาย อยากให้เขาตาย

๔. มีความเพียรพยายามฆ่าสัตว์นั้นให้ตาย คนจ้างวานเมื่อต้องการให้ตายก็เพียรพยายาม หาวิธีการ โดยการไปจ้างวานคนอื่นไปฆ่าแทนตน

๕. สัตว์นั้นตายลงเพราะความเพียรพยายามนั้น คนนั้นถูกฆ่าตายด้วยมือปืน ที่ถูกจ้างวานมาอันเป็นความเพียรพยายาม ของคนจ้างวานที่หามือปืนมาฆ่าจนประสบผลสำเร็จ

เมื่อนำหลักการฆ่ามาพิจารณาแล้ว จะเห็นว่าผู้จ้างวานมีองค์ประกอบครบทุกประการ ผู้จ้างวานให้คนอื่นทำการแทนก็ย่อมมีความผิดเช่นเดียวกัน¹⁸

การฆ่ามนุษย์กับสัตว์เดรัจฉาน ต่างกันตามระดับคุณประโยชน์ของคนหรือสัตว์นั้น เช่น ลูกฆ่า บิดา มารดาของตน มีโทษหนักที่สุดกว่าการฆ่าคนทั่ว ๆ ไป การฆ่าสัตว์เล็ก ๆ เช่น ยุง มีโทษน้อยกว่าการฆ่าวัว หรือฆ่าควายที่ช่วยชาวนาทำนา การมีโทษต่างระดับกันเพราะยึดถือเอาคุณประโยชน์หรือโทษของสัตว์นั้นๆ หรือคนนั้นๆ เป็นเกณฑ์ไม่ได้ยึดถือรูปร่างใหญ่โตหรือเล็ก

การฆ่าโดยเจตนาและไม่เจตนามีผลหนักและเบาต่างกันตามระดับเจตนาของผู้กระทำ

การฆ่าเองและใช้คนอื่นทำแทนมีโทษคือการทำบาปเท่ากัน เพราะว่อาจองค์ประกอบแห่งการฆ่า ของมือปืนไม่แตกต่างไปจากคนจ้างวานแต่ประการใด เพียงแต่เจตนาอาจจะไม่รุนแรงเหมือนคนจ้างวาน

(๒) การทำร้ายร่างกาย เป็นการทำให้ร่างกายมนุษย์ให้ได้รับบาดเจ็บ ได้รับความทุกข์ ความลำบากทั้งร่างกาย ซึ่งส่งผลไปถึงสภาพของจิตใจด้วย การทำร้ายร่างกายนี้นิยมใช้กับมนุษย์เป็นสำคัญ การทำร้ายร่างกายถือว่าเป็นเจตนาที่อ่อนกว่าการฆ่า ถึงแม้ว่าการทำร้ายร่างกายบางทีคนที่ทำร้ายต้องการให้เขาถึงตายก็มี แต่เมื่อไม่ประสบผลสำเร็จก็เรียกว่า การทำร้ายร่างกายก็ตาม ก็ยังถือว่าเป็นการทำร้ายร่างกายที่มีเจตนาอ่อนกว่าการฆ่า เพราะถือเอาผลสุดท้ายอันเกิดจากการทำร้ายนั้น ทั้งนี้คนที่ถูกทำร้ายไม่ถึงตาย เจตนาของคนทำแม้ว่าจะยังมีเจตนาจะฆ่าให้ตายก็ตามเมื่อมีโอกาส ดังนั้น เจตนาจะให้ตายแต่ไม่ตาย ก็จัดเข้าในการทำร้ายที่มีเจตนาอ่อน การทำร้ายร่างกาย แบ่งเป็น ๓ คือ

๑. ทำให้ร่างกายพิการไม่สมบูรณ์เหมือนเดิม เช่น แขนขาขาด หูหนวก ตาบอด เป็นต้น
๒. ทำร้ายให้เสียโฉมที่มีมาแต่เดิม หรือโฉมที่เติมแต่งภายหลังก็เช่นกัน เช่น เอาน้ำกรดสาดหน้า เอาไฟจี้ตามร่างกาย เป็นต้น
๓. ทำให้เกิดความทุกข์ทรมาน เช่น การกักขัง หน่วงเหนี่ยว ข่มขู่ กรรโชก หรือรบกวนให้เกิดความรำคาญ เป็นต้น

(๓) การทรมาน เป็นการทำให้ได้รับความลำบาก ได้รับความทุกข์ การทรมานเน้นไปที่สัตว์ที่ ถูกทำการทรมานโดยมนุษย์ เช่น การทรมานโดยการใช้งาน การให้ทำงานเกินความจำเป็นหรือเกินกำลังของ สัตว์ การทรมานโดยการกักขังเอาไว้ ในเมื่อไม่พอใจจึงแกล้งโดยการให้อยู่ในที่แคบ ๆ จำกัด ไม่ให้กินอาหาร ถูกมัดเอาไว้ หรืออยู่ในกรงแคบ ๆ ก็ถือว่าเป็นการกักขังเพราะไม่ใช่ธรรมชาติที่แท้จริงของสัตว์ การทรมาน โดยการขมขื่น เช่น การนำวัว ควาย บรรทุกใส่รถให้เดินทางไกล ๆ จากจังหวัดหนึ่งสู่จังหวัดหนึ่ง ยืนนาน ๆ ตากแดด หรือเหยียบกันเอง ผูกเชือกที่จมูกแล้วให้เชิดหน้าขึ้นฟ้า จับเปิด ไก่มัดปีก จับปีกไขว้หลังแล้วเดินทาง ไปไกล ๆ กว่าที่จะถึงจุดหมายสัตว์ก็ได้รับการทรมานมาก การทรมานด้วยการเล่นสนุกในการล่าสัตว์ โดยการ จับสัตว์มาแล้วก็ปล่อยไป เพื่อการตามล่า การทรมานด้วยการนำสัตว์มาชนกัน เช่น การชนโค ชนควาย การจับ ปลากัดมากัดกัน การนำจิ้งหรีดหรือตัวกร่างมาชนกันกัดกัน

ดังนั้น ในทัศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับทดลองสัตว์นั้น จะเห็นว่าพุทธศาสนาไม่ได้มองแค่มุมเดียว

¹⁸ สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์, หน้า ๑๒๒.

แต่อาศัยปัจจัยหลายอย่างมาเป็นองค์ประกอบ แต่สิ่งหนึ่งที่พุทธศาสนากำหนดเอาไว้ก็คือ ไม่ว่าจะฆ่าหรือ นำมาทดลองเพื่อประโยชน์อะไรก็ตาม เป็นการพรากชีวิตทำลายชีวิตสัตว์ให้ขาดสูญไป เป็นบาปสถานเดียว จะ มีบาปมากหรือน้อยเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่อาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างมาเป็นตัวกำหนด อย่างไรก็ตามพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธการฆ่าเสียทีเดียว ถ้าการฆ่าหรือการทดลองนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์มากกว่าทั้งต่อมนุษย์และสัตว์ ก็สมควรสามารถกระทำได้ ซึ่งประเด็นหลังนี้เรียกว่า การทำบาปอันเกิดมาจากความจำเป็น (Necessary Evils)

คำถามท้ายบท

---

๑. ปัญหาการนำสัตว์เลี้ยงมาทดลองเพื่อผลทางการแพทย์ มีความผิดหรือไม่ ? เพราะเหตุใด ?
๒. ในทางพระพุทธศาสนามีทัศนะในเรื่องการทดลองสัตว์อย่างไร ?
๓. วิธีการปฏิบัติที่ดีที่สุดเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความเมตตาสงสารสัตว์ที่นำมาทดลองนั้น จงชี้แจงมาดู ?
๔. “คนที่เลี้ยงสัตว์ ไม่ใช่ว่าจะเป็นคนที่มีความเมตตาเสมอไป” จงแสดงทัศนะมาดู ?
๕. พระพุทธศาสนาถือว่าการทำลายชีวิตสัตว์เป็นบาป เราจะมีทางออกอย่างไรต่อความจำเป็นที่จะต้องนำสัตว์มาทดลอง ?
  ๖. ทำไมพระพุทธศาสนาจึงถือว่าการทำลายชีวิตสัตว์เป็นบาป จงอธิบายมาดู ?
  ๗. องค์ประกอบของการทำปาณาติบาตมีกี่อย่าง อะไรบ้าง ?
  ๘. แนวความคิดเรื่องสังสารวัฏเกี่ยวข้องกับปัญหาการทดลองสัตว์อย่างไร ?
  ๙. หลักคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมเกี่ยวข้องกับปัญหาการทดลองสัตว์อย่างไร ?
  ๑๐. แนวทางในการแก้ปัญหาการทดลองสัตว์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นอย่างไร ?